

KANCELÁRIA VEREJNÉHO OCHRANCU PRÁV

Materiál na rokovanie

Sp.zn. 435/04/KVOP

Výboru pre ľudské práva,

národnosti a postavenie žien NR SR

S p r á v a **o činnosti verejného ochrancu práv**

Materiál sa predkladá:

z vlastnej iniciatívy
verejného ochrancu práv

Materiál obsahuje:

1. Predkladacia správa
2. Správa o činnosti

Bratislava
september 2004

Predkladacia správa

Podľa § 23 zákona č.564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov verejný ochranca práv predkladá Národnej rade Slovenskej republiky každý rok v prvom štvrtroku správu o činnosti, v ktorej uvedie svoje poznatky o dodržiavaní základných práv a slobôd fyzických osôb a právnických osôb orgánmi verejnej správy a jeho návrhy a odporúčania na nápravu zistených nedostatkov.

Po prvýkrát verejný ochranca práv predkladá **z vlastnej iniciatívy polročnú správu o činnosti verejného ochrancu práv** Výboru pre ľudské práva, národnosti a postavenie žien Národnej rady Slovenskej republiky.

Táto správa bola vypracovaná predovšetkým z poznatkov získaných z podnetov fyzických a právnických osôb, ktoré verejný ochranca práv vybavil od podania druhej správy o činnosti Národnej rade Slovenskej republiky, t.j. **od 1. marca 2004 do 1. septembra 2004.**

Správu o činnosti verejný ochranca práv po polroku od predloženia správy Národnej rade Slovenskej republiky predkladá Výboru pre ľudské práva, národnosti a postavenie žien Národnej rady Slovenskej republiky, najmä **z dôvodu zvýšenia preukázaných porušení základných práv a slobôd** a po skúsenostiach s **uplatnením niektorých ustanovení zákona o verejnom ochrancovi práv po prvýkrát v histórii** existencie tohto inštitútu v Slovenskej republike.

Obsah

- 1. Celkový počet podnetov a ich vybavenosť**
- 2. Poznatky o dodržiavaní základných práv a slobôd z podnetov fyzických a právnických osôb**
- 3. Uplatnenie ustanovenia § 19 ods. 3 zákona o verejnom ochrancovi práv – vyrozumenie vlády SR o porušovaní základných práv a slobôd, návrhy a odporúčania**
- 4. Významné podujatia verejného ochrancu práv plánované v roku 2004**
- 5. Zásady návrhu novelizácie zákona o verejnom ochrancovi práv**

1. Celkový počet podnetov a ich vybavenosť

27. marca 2004 uplynuli dva roky od zloženia sľubu prvého verejného ochrancu práv v Slovenskej republike do rúk predsedu Národnej rady Slovenskej republiky.

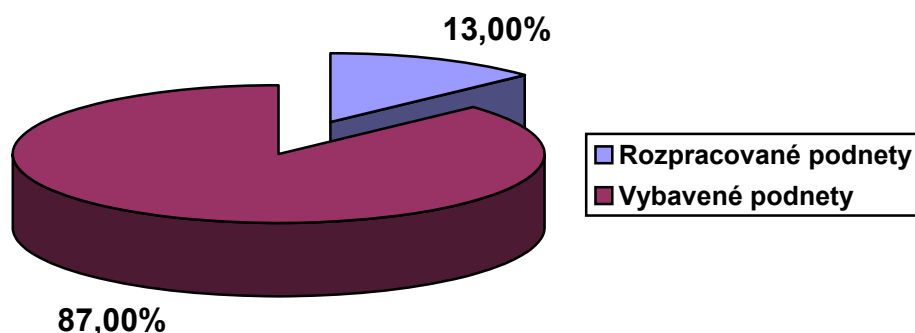
Za dva a polroka činnosti (k 1.9. 2004) bolo verejnému ochrancovi práv doručených celkom **4 922 podnetov**. Kancelárii verejného ochrancu práv sa podarilo **vybaviť celkom 4 301 podnetov**.

1.1 Výrazné zvýšenie vybavenosti podnetov

Počet vybavených podnetov dokazuje, že sa Kancelárii verejného ochrancu práv darí naplňať jeden z jej prioritných cieľov, a to zníženie deficitu medzi doručenými a vybavenými podnetmi, keďže k dnešnému dňu je **vybavenosť 87% z celkového počtu podnetov**.

Pre porovnanie uvádzame, že vybavenosť podnetov bola po prvom roku činnosti 34% a po druhom roku činnosti (t.j. k 1. marcu 2004) 53% z celkového počtu doručených podnetov.

Vybavenosť podnetov celkom k 1.9.2004 :

Dôvody výrazného zvýšenia vybavenosti podnetov vidíme :

- v **personálnom dobudovaní** Kancelárie verejného ochrancu práv po zabezpečení legislatívnych, priestorových a finančných predpokladov,
- v **interných organizačných opatreniach,**
- v **propagačnej činnosti** Kancelárie verejného ochrancu práv, zvyšovaní právneho vedomia občanov smerom k pôsobnosti a právomociam verejného ochrancu práv. Kancelária verejného ochrancu práv pravidelne organizuje výjazdy do regiónov, má pravidelne vyčlenený priestor v relácii Slovenského rozhlasu, má pravidelné rubriky úspešne vybavených podnetov v celoštátnych denníkoch, organizuje tlačové konferencie, prednášky, odborné konferencie, vydáva informačné letáky,
- v **pevnom etablovaní verejného ochrancu práv do systému mimosúdnej právnej ochrany.** Predstavitelia orgánov verejnej správy rešpektujú verejného ochrancu práv a jeho návrhy opatrení.

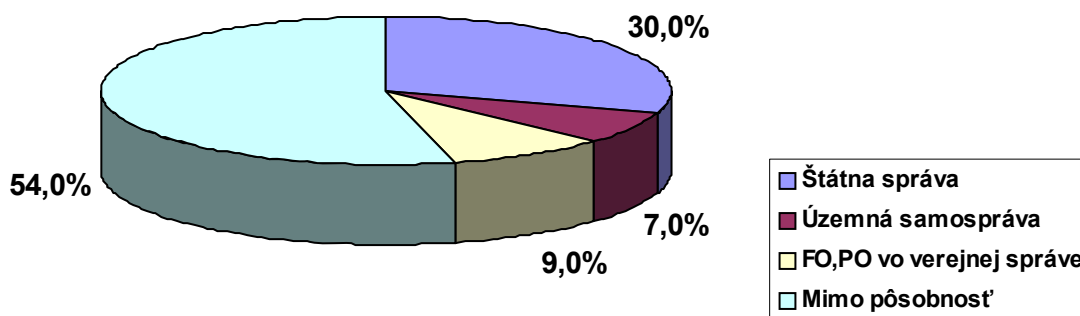
K celkovému počtu doručených podnetov je nevyhnutné dodať, že Kancelária verejného ochrancu práv **nad rámec zákona** o verejnom ochrancovi práv a z vlastnej iniciatívy verejného ochrancu práv poskytuje právne rady a usmernenia. Ich celkový počet sa k 1. septembru 2004 zvýšil **na 6061 právnych rád a usmernení .**

1.2 Zvýšenie počtu podnetov v pôsobnosti verejného ochrancu práv

Propagačná činnosť Kancelárie verejného ochrancu práv smerom k zvyšovaniu právneho vedomia občanov smerom k pôsobnosti a právomociam verejného ochrancu práv sa odráža aj vo zvyšovaní počtu podnetov v pôsobnosti verejného ochrancu práv.

Kancelária verejného ochrancu práv eviduje zvýšenie počtu prípadov v pôsobnosti verejného ochrancu práv v regionálnych pôsobiskách, najmä v tých, v ktorých pôsobí najdlhšie časové obdobie. Po pravidelnom pôsobení v Slovenskom rozhlase a pravidelných rubrikách úspešne vybavených podnetov v celoštátnych denníkoch sa zvyšuje počet občanov, ktorí písomne a vo zvýšenom počte aj osobne v sídle kancelárie sa obracajú na verejného ochrancu práv s podnetmi v pôsobnosti verejného ochrancu práv.

Percentuálne vyjadrenie počtu podnetov podľa pôsobnosti verejného ochrancu práv k 1.9.2004:

Kým v prvom roku činnosti verejného ochrancu práv bolo z celkového počtu podnetov v pôsobnosti verejného ochrancu práv 35% podnetov, v druhom roku to bolo 40% z celkového počtu podnetov. Súčasných 46% podnetov v pôsobnosti verejného ochrancu práv je porovnateľné so skúsenosťami v iných európskych krajinách, v ktorých inštitút ombudsmana pôsobí dlhšie časové obdobie.

Skutočnosťou, ktorá výrazne ovplyvňuje počet podnetov v pôsobnosti je najmä to, že podania fyzických a právnických osôb sa vo viacerých prípadoch **netýkajú základných práv a slobôd**, tak ako sú uvedené v Ústave Slovenskej republiky, v jej druhej hlave i v niektorých medzinárodných dokumentoch. Verejný ochranca práv taktiež nemôže zasahovať do súkromnoprávných sporov medzi fyzickými a právnickými osobami, medzi fyzickými osobami navzájom ani právnickými osobami navzájom, s ktorými sa podávatelia často na verejného ochrancu práv obracajú.

2. Poznatky o dodržiavaní základných práv a slobôd z podnetov fyzických a právnických osôb

Preskúvaním podnetov v **uplynulom polroku** verejný ochranca práv zistil **porušenie základných práv a slobôd v 47 prípadoch.**

2.1 Zvýšenie počtu preukázaných základných práv a slobôd

V prvom roku činnosti boli verejným ochrancom práv preukázané **4 porušenia základných práv a slobôd**, v druhom roku činnosti to bolo **21 porušení** základných práv a slobôd. Za obdobie **od marca 2004 do septembra 2004** sa verejnému ochrancovi práv podarilo zistiť **47 prípadov** porušenia základných práv a slobôd.

Celkovo za dva a polroka svojej činnosti verejný ochranca práv zistil preskúvaním podnetov fyzických a právnických osôb **porušenie základných práv a slobôd v 72 prípadoch.**

Z počtu 47 porušení základných práv a slobôd od marca 2004 verejný ochranca práv zistil **v 42 prípadoch zbytočné priet'ahy** podľa čl. 48 ods.2 Ústavy SR, z tohto počtu:

- v 30 prípadoch na súdoch,
- v 3 prípadoch na obecnom úrade,
- v 3 prípadoch na úradoch práce, soc. vecí a rodiny,
- v 2 prípadoch na okresnom úrade,
- v 2 prípadoch na správe katastra,
- v 1 prípade v Sociálnej poisťovni - ústredie,
- v 1 prípade na Ministerstve spravodlivosti SR.

Ďalej verejný ochranca práv zistil od marca 2004 zistil preskúvaní troch podnetov v rovnakej veci **porušenie čl. 12 a 13 Ústavy SR** (prípád externých študentov odstúpený vláde SR), v jednom prípade **porušenie ústavného princípu zákazu spätnej účinnosti právnych noriem** (neoprávnené účtovanie a zaplatenie doplatku k poukazu na rekreačný pobyt vo forme rodinnej rekreácie ZVJS) a v jednom prípade **porušenie**

ústavného princípu právneho štátu zásady legality (neoprávnené zastavenie konania o vyplatenie náhradného výživného Fondom náhradného výživného).

Pre porovnanie uvádzame, že v prvom roku činnosti verejného ochrancu práv boli preukázané v troch prípadoch **zbytočné prietahy** podľa čl. 48 ods.2 Ústavy SR, vo všetkých prípadoch na okresných súdoch a v jednom prípade **právo na vzdelanie** podľa čl. 42 ods.1 Ústavy SR. V druhom roku činnosti verejný ochranca práv preukázal 21 porušení základných práv a slobôd, vo všetkých prípadoch boli preukázané **zbytočné prietahy pri prerokovaní veci** podľa čl. 48 ods.2 Ústavy SR, z tohto počtu v 20 prípadoch na súdoch a v jednom prípade na okresnom úrade.

Zo skúseností z preskúmvania podnetov za dva a polročnú históriu pôsobenia verejného ochrancu práv najčastejšie dochádza k **porušovaniu čl. 48 ods. 2 Ústavy SR**.

K **zbytočným prietahom** podľa čl.48 ods.2 Ústavy SR dochádza tak na súdoch, ako úradoch štátnej správy aj samosprávy ako aj ďalších orgánoch verejnej správy.

Za obdobie od marca 2004 verejný ochranca práv pomohol vyriešiť zbytočné prietahy :

- v 7 súdnych konaniach, ktoré trvali **viac ako 10 rokov** (napr. 15-ročné konanie o vysporiadanie bezpodielového spoluvlasníctva manželov, 11-ročné dedičské konanie),
- v 11 súdnych konaniach, ktoré trvali **viac ako 5 rokov** (napr. 6-ročné súdne konanie týkajúce sa úpravy styku s maloletými deťmi),
- v 13 súdnych konaniach, ktoré trvali **viac ako 3 roky** (napr. 4-ročné súdne konanie vo veci určovania otcovstva),
- v 11 súdnych konaniach v trvaní **do troch rokov** (napr. 2-ročné trestné konanie - väzobná vec).

2.2 Súčinnosť verejného ochrancu práv s orgánmi verejnej správy pri vybavovaní podnetov

Môžeme opakovane konštatovať, že **predstavitelia orgánov verejnej správy rešpektujú verejného ochrancu práv a jeho návrhy opatrení**. V prevažnej väčšine prípadoch preskúmania podnetov zamestnanci orgánov verejnej správy upozornenia zamestnancov Kancelárie verejného ochrancu práv na nezrovnalosti prijali nie ako kritiku, ale ako **pomoc pri odstraňovaní nedostatkov** zistených verejným ochrancom práv.

Verejný ochranca práv sa za krátku existencie inštitútu v Slovenskej republike pevne **etabloval do systému mimosúdnej právnej ochrany**.

Opakovane môžeme konštatovať, že spolupráca **so štátnou správou súdov** je na veľmi dobrej úrovni. Predsedovia súdov už pri žiadosti verejného ochrancu práv o stanovisko vo veci oznamujú vytyčovanie pojednávania. Tento stav je mimoriadne pozitívny vzhľadom na prioritu poskytnúť pomoc podávateľovi podnetu tak, aby jeho vec bola bez zbytočných prieťahov skončená v najkratšom možnom čase a nie zvyšovanie počtu preukázaných porušení základných práv a slobôd.

Tak ako sme konštatovali aj v poslednej správe o činnosti pre zlepšenie situácie v odstraňovaní zbytočných prieťahov bude potrebné v rámci výkonu súdnictva uskutočniť príslušné **systemové zmeny**, ktoré nie sú v právomoci verejného ochrancu práv, ale Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky.

Problém zbytočných prieťahov v konaní ostatných orgánov verejnej správy musia riešiť príslušné rezorty. Prevenciu daného stavu vidíme aj pri prijímaní nových právnych úprav, resp. novelizácií. Vychádzajúc **z navrhovanej účinnosti** niektorých právnych predpisov a z reálnych možností schválenia v Národnej rade SR už v pripomienkovom konaní upozorňujeme, že je potrebné rátať s problémami v aplikačnej praxi z pohľadu organizačno-technického charakteru (najmä, ak vznikajú nové inštitúcie, ale aj keď nevznikajú nové inštitúcie, ale výrazným spôsobom sa zasahuje do pôsobnosti existujúcich), nakoľko aj po skúsenostiach z našej praxe s prechodom kompetencií napr. na Sociálnu poisťovňu, najmä dôchodkovou reformou, existuje **reálne**

nebezpečenstvo porušovania základných práv a slobôd, a to práve podľa čl.48 ods. 2 Ústavy SR prerokovania veci bez zbytočných priet'ahov.

Pozitívne hodnotíme spoluprácu so **Sociálnou poisťovňou - ústredie a Zborom väzenskej a justičnej stráže**, nakoľko prístup vedenia, ako aj jednotlivých pracovníkov, s ktorými komunikujeme písomne, osobne, ale aj telefonicky je na patričnej odbornej úrovni. Odpovede sú vyčerpávajúce a poskytujú nám všetky potrebné informácie v určených lehotách. Aj po zistení ojedinelých porušení základných práv a slobôd obe významné inštitúcie pristupujú k prijímaniu opatrení nielen v danej veci, ale aj na predchádzanie obdobných problémov v budúcnosti.

Kancelária verejného ochrancu práv rozvíja aj súčinnosť so **samosprávou a mimovládnyimi organizáciami**. Verejný ochranca práv otvorí už svoje 7 pravidelné výjazdové pracovisko. V spolupráci s mimovládnyimi organizáciami verejný ochranca práv pripravuje aj do budúcnosti významné akcie vedúce k **zvyšovaniu právneho vedomia**, najmä vo vzťahu k ochrane základných práv a slobôd.

Občania v písomných podnetoch doručených verejnému ochrancovi práv i osobní podávateľa predkladajú požiadavku poskytnutia bezplatnej právnej pomoci, najmä vzhľadom k ich zhoršujúcej sa ekonomickej situácii. Preto verejný ochranca práv spolu s predstaviteľmi **Slovenskej advokátskej komory** sa zasadzuje o prijatie právnej úpravy o poskytovaní komplexnej **bezplatnej právnej pomoci**, najmä v nadväznosti na článok 47 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, ktorá ustanovuje, že každý má **právo na právnu pomoc v konaní pred súdmi, inými štátnymi orgánmi alebo orgánmi verejnej správy**. Ponuka ministrovi spravodlivosti poskytnúť aktívnu spoluprácu pri tvorbe právneho predpisu o poskytovaní bezplatnej právnej pomoci stále platí, zatiaľ žiaľ bez odozvy. Predovšetkým by malo ísť o poskytovanie **komplexnej právnej pomoci** od počiatku až po výkon rozhodnutia. Je potrebné ustanoviť predpoklady pre nárok na takúto službu, i určiť inštitúciu, ktorá o nároku na jej poskytnutie bude rozhodovať. Stále ponúkame možnosť, že touto inštitúciou by mohla byť Kancelária verejného ochrancu práv za predpokladu personálneho a finančného zabezpečenia. Poskytovanie bezplatnej právnej pomoci by mali podľa nášho názoru zabezpečovať advokáti – členovia Slovenskej advokátskej komory, samozrejme s finančným zabezpečením a jednoznačne ustanovenou zodpovednosťou za jej riadne a včasné poskytovanie.

3. Uplatnenie ustanovenia § 19 ods. 3 zákona o verejnom ochrancovi práv – vyrozumie vlády SR o porušovaní základných práv a slobôd, návrhy a odporúčania

Ako sme už konštatovali, súčinnosť verejného ochrancu práv s orgánmi verejnej správy je na veľmi dobrej úrovni, predstavitelia orgánov verejnej správy rešpektujú návrhy opatrení, ktoré verejný ochranca práv navrhne, resp. i sami navrhujú opatrenia v danej veci i opatrenia na predchádzanie obdobným prípadom porušovania základných práv a slobôd v budúcnosti.

Ak verejný ochranca práv nesúhlasí so stanoviskom orgánu verejnej správy, alebo ak prijaté opatrenia považuje za nedostatočné, vyrozumie o tom podľa § 19 ods. 3 zákona o verejnom ochrancovi práv orgán nadriadený orgánu verejnej správy, proti ktorému podnet smeruje, a ak takého orgánu niet, vládu Slovenskej republiky.

Verejný ochranca práv po prvýkrát a hneď v dvoch právnych veciach využil svoje oprávnenie a obrátil sa na vládu SR. Vzhľadom na závažnosť prípadov a priebehu ich riešenia uvádzame analýzu vybavovania oboch vecí odstúpených vláde SR spolu s návrhmi a odporúčaniami.

3.1. Zbytočné prietahy na Ministerstve spravodlivosti SR - prípad odstúpený vláde SR

Verejnému ochrancovi práv bol doručený podnet so žiadosťou o pomoc a zabezpečenie nevyhnutných opatrení v súvislosti s **uplatňovaním si odškodnenia za výkon nútených prác v Nemecku v rokoch po II. svetovej vojne.**

Podávateľ podnetu svoju žiadosť o priznanie odškodnenia za výkon nútených prác adresoval Ministerstvu spravodlivosti SR, resp. na jeho sekciu civilného práva, odbor rehabilitácií a odškodňovania už v máji 2000 (**12. 05. 2000**). Neskôr, v dôsledku viacerých osobných urgencií podávateľa podnetu, po viac ako dvoch rokoch spomínaný odbor pri jednej z takýchto návštev **oznámil** (meritórne však ešte nerozhodol), že v danej veci nie je oprávnený konať a že príslušnou na vybavovanie tohto druhu žiadostí je iná, žiaľ nomenovaná organizácia.

Tou organizáciou je Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM – International Organization for Migration) so sídlom v Ženeve. Ide partnerskú organizáciu, ktorá bola zriadená v zmysle **nemeckého zákona**, ktorý vstúpil do platnosti 12. augusta 2000. Požiadateľ o finančnú kompenzáciu, v rámci tohto programu odškodnenia za nútené práce v Nemecku, bolo potrebné IOM, resp. jej regionálne kancelárie zriadené na tento účel vo viacerých európskych krajinách (pre Slovenskú republiku bolo príslušné regionálne pracovisko Medzinárodnej organizácie pre migráciu v Bratislave).

Závažnou v celej veci je tá skutočnosť, že v dôsledku nečinnosti odboru rehabilitácií a odškodňovania, ktorý mal žiadateľa o svojej **nepríslušnosti** bezodkladne upovedomiť, **uplynula podávateľovi podnetu dňom 31. 12. 2001 prekluzívna lehota** na podanie žiadosti. Pokiaľ však jednotliví žiadatelia premeškali spomínanú prekluzívnu lehotu zo závažných dôvodov a bez vlastného zavinenia, môže príslušná partnerská organizácia (v tomto prípade už len ústredie IOM v Ženeve, alebo jej regionálna kancelária pre strednú a východnú Európu vo Viedni) v jednotlivých prípadoch považovať žiadosť za podanú v lehote, t.j. do 31. 12. 2001. V zmysle týchto záverov mal verejný ochranca práv za to, že ak bola v tomto prípade žiadosť jednoznačne a preukázateľne podaná včas, avšak na nepríslušnú organizáciu, ktorej následnou **nečinnosťou** došlo k zmeškaniu ustanovenej lehoty, možno túto okolnosť považovať za dôvodnú pre postúpenie predmetnej žiadosti na IOM. Podávateľ podnetu postupoval s vedomím správneho podania svojej žiadosti (pretože všeobecne príslušným štátnym orgánom pre vybavovanie žiadostí o odškodnenie a rehabilitácií v Slovenskej republike je práve Ministerstvo spravodlivosti SR).

Následne sa preto verejný ochranca práv obrátil na Ministerstvo spravodlivosti SR so **žiadosťou** o súčinnosť v súlade s ustanovením § 17 ods. 2 písm. f) zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v platnom znení o včasné vykonanie všetkých potrebných opatrení súvisiacich s včasným **postúpením** žiadosti na Medzinárodnú organizáciu pre migráciu.

Po doručení žiadosti Ministerstvo spravodlivosti SR vo veci meritórne, prekvapujúco promptne, rozhodlo avšak **s priet'ahmi v konaní za obdobie cca. 3,5 roka**. Rozhodnutie Ministerstva spravodlivosti SR bolo negatívne s odôvodnením jeho vecnej nepríslušnosti. Požiadavka verejného ochrancu právo na urýchlené postúpenie žiadosti

na Medzinárodnú organizáciu pre migráciu ostala bez odozvy, s tým, že v predmetnom prípade nenesie Ministerstvo spravodlivosti SR zodpovednosť za oneskorene vydané rozhodnutie z objektívnych príčin, spočívajúcich vo veľkom počte žiadostí o odškodnenie.

S takýmto postojom Ministerstva spravodlivosti SR verejný ochranca práv nemohol vysloviť spokojnosť, keďže ochrana základných práv a slobôd, ktorú poskytujem podávateľom podnetov, obracajúcich sa na neho s dôverou a prosbou o pomoc, sa bytostne dotýka aj tohto prípadu. Preto sa verejný ochranca práv **opakovane obrátil** na Ministerstvo spravodlivosti SR s vyslovením kritických výhrad k spôsobu, akým bola daná záležitosť vybavená. Nepochopiteľné bolo predovšetkým, ako sa Ministerstvo spravodlivosti SR (resp. odbor rehabilitácií a odškodňovania) usiluje zbaviť zodpovednosti za dôsledky svojho pomalého postupu, ak pritom vychádzame z badateľného nedodržania ustanovenia § 20 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní v znení neskorších predpisov. Aplikácia správneho poriadku je pritom namieste, keďže pri vybavovaní podania na vecne nepríslušnom orgáne (t.j. Ministerstvo spravodlivosti SR) nie je možné uplatňovať ustanovenie § 4 ods. 4 zákona č. 305/1999 Z. z. o zmiernení niektorých krívd osobám deportovaným do nacistických koncentračných táborov a zajateckých táborov v znení neskorších predpisov. Napr. rozsudok Najvyššieho súdu SR, sp. zn.: 5 Sž 180/98 z 26. 5. 1999 v **komparatívnom prípade** vecnej nepríslušnosti orgánu štátnej správy, znie „ak správny orgán nie je príslušný na rozhodnutie, je povinný podanie **bez meškania** postúpiť príslušnému správne mu orgánu a upovedomiť o tom účastníka konania (§ 20 zákona č. 71/1967 Zb.). Odporkyňa nepostupovala v súlade s citovaným zákonným ustanovením. V momente, keď zistila, že nie je príslušná na vydanie rozhodnutia o povolení na prevádzku televízneho káblového rozvodu, bola povinná postúpiť žiadosť navrhovateľa príslušnému správne mu orgánu, t.j. Telekomunikačnému úradu Slovenskej republiky a nemala vôbec o žiadosti konať a rozhodovať“.

Taktiež **nadmerné množstvo vecí** – žiadostí o odškodnenie, na ktoré sa riaditeľ odboru rehabilitácií a odškodňovania odvoláva, by mohlo len dočasne ospravedlniť vzniknuté prieťahy, a to len v tom prípade, keď sa za tým účelom prijali včas a adekvátne opatrenia na rozhodnutie týchto vecí. Právo na prerokovanie vecí bez zbytočných prieťahov zaručené čl. 48 ods. 2 Ústavy SR nemožno hodnotiť ako právo, ktoré sa výslovne spája so súdnym konaním, ani ako právo, ktoré je výlučne späté so súdnou mocou. Ústavný súd SR vo svojej rozhodovacej činnosti opakovane

vyslovil právny názor, podľa ktorého účelom práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia štátneho orgánu (II. ÚS 26/95, II. ÚS 33/1999). O odstránenie právnej neistoty prostredníctvom rozhodnutia sa osoba uchádza nielen v konaní pred orgánmi súdnej moci, ale aj v konaní pred orgánmi verejnej správy. Preto aj v konaní pred týmito orgánmi má oprávnený subjekt **právo, aby sa jeho vec prerokovala bez zbytočných prietáhov** (II. ÚS 62/1999).

Stanovisko Ministerstva spravodlivosti SR však bolo **opakovane zamietavé** s jednoduchým odôvodnením (t.j., že v zmysle ustanovenia § 4 ods. 4 zákona č. 305/1999 Z. z., sa na uvedené konanie nevzťahujú všeobecné predpisy o správnom konaní).

V súlade s ustanoveniami § 19 ods. 1 zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v platnom znení sa verejný ochranca práv **po tretí krát obrátil na ministra spravodlivosti s návrhom zákonných opatrení**, ktoré od počiatku tohto prípadu považoval za vhodné a primerané, tzn. o **včasnú** vykonanie všetkých potrebných krokov súvisiacich s **postúpením** žiadosti na Medzinárodnú organizáciu pre migráciu (v tomto prípade však už len na ústredie IOM v Ženeve, alebo na jej regionálnu kanceláriu pre strednú a východnú Európu vo Viedni), vrátane jej **zdôvodnenia**, pre ktoré došlo kauzálne zo strany Ministerstva spravodlivosti SR k nedodržaniu lehoty podávateľom podnetu.

Navrhnuté **opatrenia** však rovnako, ako už v spomínaných dvoch predchádzajúcich stanoviskách Ministerstva spravodlivosti SR **neboli akceptované**.

Považujeme za nešťastné, ako sa odbor rehabilitácií a odškodňovania zbavuje zodpovednosti za oneskorené vybavenie žiadosti, keď vecne nepríslušný orgán nedokáže v primeranej lehote uskutočniť meritórne jednoduchý úkon postúpenia žiadosti príslušnému orgánu. Nemožno preto súhlasiť s postojom a argumentom o chybnom postupe podávateľa pri uplatňovaní si svojich práv pre „jeho neznalosť zákona“. Ako je už vyššie uvedené, odškodňovanie tohto druhu sa vôbec nespravovalo slovenským právnym poriadkom, ale právom medzinárodným, vrátane východiskovej právnej úpravy Nemeckej spolkovej republiky. Pripomíname, že podávateľ podnetu konal a postupoval v danej veci „bonae fidei“, s dôverou v príslušnosť Ministerstva spravodlivosti SR. Je preto zarážajúce, že

Ministerstvo spravodlivosti SR, odbor rehabilitácií a odškodňovania, na jednej strane argumentuje, vo svojom rozhodnutí č. 13566/00-548/9479, zo dňa 5. 12. 2003, nepriznanie odškodnenia s odôvodnením, že zákon č. 305/1999 Z. z. o zmiernení niektorých krívd osobám deportovaným do nacistických koncentračných táborov a zajateckých táborov v znení neskorších predpisov neupravuje odškodnenie za deportáciu na nútené práce, no na strane druhej v stanovisku zaslanom dňa 29. 1. 2004, pod č. 15039/03-54/292, odkazuje oportunisticky práve na ustanovenie § 4 ods. 4 spomínaného zákona č. 305/1999 Z. z., vylučujúc tým aplikáciu ustanovenia § 20 zákona č. 71/1967 Zb.

Z vyššie uvedených dôvodov a vzhľadom k vyššie rozvedeným skutočnostiam, v súlade s ustanovením § 19 ods. 3 zákona o verejnom ochrancovi práv zaslal verejný ochranca práv **predsedovi vlády SR vyrozszenie o nesúhlase** so stanoviskom Ministerstva spravodlivosti SR v danej veci, s tým že súčinnosť Ministerstva spravodlivosti SR je v tomto prípade opodstatnená a žiadúca, keďže z jeho rozhodnutia pod č. 13566/00-548/9479, zo dňa 5. 12. 2003 zaslaného podávateľovi podnetu nevyplýva, žeby jeho oneskorené vydanie bolo zapríčinené zbytočnými priefahmi zo strany Ministerstva spravodlivosti SR. Pritom vyslovil počudovanie nad neochotou a svojim spôsobom aj akousi vzdorovitosťou Ministerstva spravodlivosti SR, ktoré odmieta vykonať navrhované opatrenia, smerujúce výlučne k poskytnutiu potrebnej pomoci pre podávateľa podnetu. Apeloval v tejto celej veci predovšetkým na jej **morálny a ľudský rozmer** (aj vzhľadom na pokročilý vek podávateľa podnetu), keď žiadateľ, ktorý bol násilne odvlečený na nútené práce do Nemecka, splňa podmienky pre poskytnutie príslušnej dávky, ktorej finančné zabezpečenie predsa nejde na ťarchu Slovenskej republiky, no nečinnosťou konkrétneho orgánu štátnej správy zmešká potrebnú lehotu, pričom mu spomínaný štátny orgán, ani po zistení jeho pochybenia, odmieta poskytnúť žiadúcu asistenciu.

Zarážajúce na celom prípade je aj to, že napriek tomu, že verejný ochranca práv na nečinnosť príslušného odboru vo všetkých troch listoch žiadal o stanovisko priamo ministra, trikrát mu však odpovedal riaditeľ odboru nečinnosť ktorého verejný ochranca práv namietal.

3.2 Nezaradenie do evidencie nezamestnaných - nesúhlas so stanoviskom Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR - prípad odstúpený vláde SR

Na verejného ochrancu práv sa obrátili traja občania - fyzické osoby, ktorí ku svojmu podnetu predložili rozhodnutia Národného úradu práce o nezaradení do evidencie nezamestnaných z dôvodu, že sa sústavne štúdiom pripravujú na svoje budúce povolanie. Konkrétne išlo o štúdium na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre, podávateľka podnetu je externou študentkou, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, druhý podávateľ podnetu je študentom externého štúdia, Prešovská univerzita a tretia podávateľka podnetu študuje externou formou.

Spornou je tá skutočnosť, či podávatelia podnetov, ktorí si **dopĺňajú vzdelanie** a navštevujú také vysoké školy, ktoré upravovalo ustanovenie § 40 ods. 2 písm. b) zákona o zamestnanosti **majú rovnaké postavenie z hľadiska právneho statusu zaradenia do evidencie nezamestnaných, a v tom kontexte vyplácania podpory** v nezamestnanosti, ako občania uvedení v tomto istom ustanovení § 40 ods. 2 písm. a). V uvedených prípadoch sa jedná o právny stav, ktorý trval do 31. 12. 2003. Národný úrad práce si v týchto prípadoch osvojil aplikáciu, že externé štúdium na tých vysokých školách, ktoré nemalo na mysli ustanovenie § 40 ods. 2 písm. b) zákona o zamestnanosti bude považovať za sústavnú prípravu na povolanie. V danom prípade dochádza podľa nášho názoru k rozporu **s článkom 12 a článkom 13 ods. 3 Ústavy SR**, keď študenti **iných** vysokých a stredných škôl postavených na roveň „klasickým“ vysokým školám, študujúci externou formou, **mohli byť zaradení do evidencie nezamestnaných a za splnenia všetkých zákonných podmienok poberať hmotné zabezpečenie v nezamestnanosti**, avšak tým študentom, ktorí študovali na vysokých školách externou formou, ktoré nespádali pod ustanovenie § 40 ods. 2 písm. b) zákona o zamestnanosti, takéto hmotné zabezpečenie vyplývajúce zo zaradenia do evidencie nezamestnaných im nebolo umožnené.

Jedna z podávateľov podnetu v čase podania dovŕšila vek 41 rokov a mala odpracovaných už 15 rokov zamestnania, z ktorého platila všetky odvody, preto sa verejný ochranca práv obrátil na Národný úrad práce - generálne riaditeľstvo. Po zaslaní stanoviska

úradu bol verejný ochranca práv nútený opätovne žiadať ďalšie stanovisko, so závermi ktorého sa však tiež nestotožnil.

Podávateľka podnetu nebola zaradená do evidencie nezamestnaných podľa ustanovenia § 39 ods. 6 zákona č. 387/1996 Z. z. o zamestnanosti v znení neskorších predpisov z dôvodu, že sa sústavne pripravovala na svoje budúce povolanie – navštevovala Univerzitu Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofickú fakultu, štúdium popri zamestnaní ako externá študentka. Uvedené rozhodnutie okresného úradu práce bolo potvrdené krajským úradom práce. Podávateľka zároveň predložila aj list Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR, v ktorom je uvedené, že štúdium, ktoré navštevuje sa podľa vyjadrenia Ministerstva školstva SR považuje za externé štúdium.

Národný úrad práce v odpovedi zo dňa 3. januára 2003 nie celkom jasne a v súlade so zákonom vysvetľuje dôvody nezaradenia do evidencie nezamestnaných; citujem z listu „podľa v súčasnosti platného znenia zákona č. 387/1996 Z. z. o zamestnanosti sa teda v zmysle ustanovenia § 40 ods. 1 za sústavnú prípravu občana na povolanie na účely tohto zákona považuje štúdium na strednej a vysokej škole /účinnosť od 1.12. 2001/ a to bez ohľadu na formu štúdia (denné, popri zamestnaní, kombinované, diaľkové, resp. externé).“ V texte ustanovenia sa však takáto úprava nenachádza. V predchádzajúcom odseku listu však uvádza, opätovne citujem, že „zákon 556/2001 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 387/1996 z. z. o zamestnanosti v znení neskorších predpisov s účinnosťou od 1. 1. 2002, zmenil ustanovenie § 40 ods. 2 písm. b) a ustanovil, že za sústavnú prípravu občana na povolanie sa v zmysle zákona o zamestnanosti považuje aj iné štúdium alebo výučba, ak sú rozsahom a úrovňou postavené na úroveň štúdia na stredných školách a vysokých školách v rámci jednotnej sústavy vzdelávacích programov schválenej Ministerstvom školstva Slovenskej republiky **okrem štúdia organizovaného externou formou**“.

Z uvedeného vyplýva, že zmena sa nedotkla štúdia na strednej alebo vysokej škole v zmysle ustanovenia § 40 ods. 1 zákona o zamestnanosti, ale len štúdia alebo výučby, ktoré sú rozsahom a úrovňou postavené na úroveň štúdia na stredných školách alebo vysokých školách, v rámci jednotnej sústavy vzdelávacích programov schválenej Ministerstvom školstva SR. Text tohto ustanovenia s účinnosťou od 1. 1. 2002 zmenil dovedy platné ustanovenie len v tom zmysle, že v ods. 2 písm. b) doplnil za slovami Ministerstvom školstva SR slová okrem štúdia organizovaného externou formou.

Verejný ochranca práv má za to, že v danom prípade došlo k nesprávnemu doplneniu slov „ **okrem štúdia externou formou**“ v ods. 2 písm. b), **ale že v tomto prípade malo ísť o samostatné písmeno c).**

V danej veci verejný ochranca práv požiadal o stanovisko aj Ministerstvo školstva SR, či akákoľvek externá forma štúdia sa považuje za sústavnú prípravu na budúce povolanie. Ministerstvo školstva SR v liste zo dňa 12. mája 2003 uvádza, že externá forma štúdia sa **nepovažuje za sústavnú prípravu na povolanie.**

Uvedené stanovisko bolo podnetom k opätovnému obráteniu sa na generálne riaditeľstvo Národného úradu práce. Odpoveď v danom prípade neprinesla žiadny konkrétny posun vo veci. Jediná zmena sa dotýkala aplikácie ustanovenia § 40 ods. 1 zákona o zamestnanosti. Je **zrejmé, že mimoriadne tvrdo zasahuje najmä voči tým občanom, ktorí externe študujú na strednej a vysokej škole, stratili zamestnanie a niekoľko rokov boli platiteľmi príspevku na poistenie v nezamestnanosti, a nie je možné ich zaradiť do evidencie nezamestnaných občanov hľadajúcich zamestnanie, ani priznať podporu v nezamestnanosti.**

Toto konštatovanie považujeme za veľmi rozporuplné pri **rovnom postavení občanov a pri uplatňovaní ich základných práv.** Všetky základné práva a slobody sa chránia len v takej miere a rozsahu, dokiaľ uplatnením jedného práva a slobody nedôjde k neprimeranému obmedzeniu, či dokonca popretiu iného práva a slobody. Rovnováha verejného a súkromného záujmu je dôležitým kritériom na určovanie primeranosti každého základného práva a slobody. Ústavná direktíva vyplývajúca z tohto ustanovenia t.j. zákonného obmedzenia ústavných práv a slobôd **musí platiť rovnako pre všetky prípady,** ktoré spĺňajú ustanovené podmienky, zaväzuje jednak zákonodarcu na jej rešpektovanie pri prijímaní zákona a ďalej všetky subjekty verejnej správy, aby v rozhodovacej, resp. aplikačnej praxi dôsledne postupovali v súlade s ňou. Inak povedané, zákon môže obsahovať iba také obmedzenia, ktoré sa **rovnako vzťahujú na všetky individuálne konkrétne prípady,** ktoré sú druhovo rovnaké. Z uvedeného vyplýva logický záver , že za porušenie článku 13 ods. 3 Ústavy SR možno považovať, keď konkrétny zákon, v danom prípade ustanovenie § 40 zákona o zamestnanosti v znení neskorších predpisov platné do 31.12.2003 umožňuje postupovať v druhovo rovnakej skupine externých

študentov v rôznych individuálnych prípadoch rozdielne, čím vznikali rôzne hľadiská výhod, resp. nevýhod externých študentov.

Na základe uvedených skutočností, ktoré vychádzajú z aplikovateľných všeobecne záväzných nálezov ústavného súdu verejný ochranca práv požiadal o stanovisko ministra práce sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky. S prvou odpoveďou ministra sa verejný ochranca práv nestotožnil nakoľko neodpovedala na dotaz a vo všeobecnosti len upozornil verejného ochrancu práv na postup podľa ustanovenia § 14 ods. 4 zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov a to, že som mal uvedené právoplatné rozhodnutie postúpiť na preskúmanie prokuratúre. V tejto súvislosti treba uviesť, že verejný ochranca práv je v zmysle platnej právnej úpravy „**nezávislým** orgánom, ktorý sa podieľa na ochrane základných práv a slobôd fyzických osôb a právnických osôb, pri konaní, rozhodovaní alebo nečinnosti orgánov verejnej správy, ak je ich konanie, rozhodovanie alebo nečinnosť v rozpore s právnym poriadkom alebo princípmi demokratického a právneho štátu“. O tom aký postup zvolí pri riešení jednotlivých podnetov ako verejný ochranca práv je výlučne v jeho pôsobnosti. Uvedený postup bol zvolený najmä z dôvodu ochrany subjektívneho práva jednotlivca, nakoľko bol známy postup prokuratúry v obdobných prípadoch. Okrem tohto v uvedenej odpovedi bolo zdôraznené, že v súčasnej dobe je uvedené nerovnaké postavenie týchto študentov už odstránené, táto skutočnosť je známa a v uvedených prípadoch sa jedná o právny stav do 31.12.2003.

Následne na uvedenú odpoveď verejný ochranca práv požiadal ministra opätovne v súlade s ustanovením § 19 ods. 1 zákona č. 564/2001 z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov, aby uvedenú situáciu vyriešil prijatím právnej úpravy za účelom odstránenia rozdielu v posudzovaní nárokov druhovo rovnakej skupine externých študentov . Odpoveď v liste z 3. júna 2004 citujeme „nie som presvedčený za tohto stavu, že právna úprava, o ktorej prijatie ma žiadate zabezpečí rovnosť občanov, ktorých sa podľa Vášho názoru nepriaznivo dotklo ustanovenie § 40 ods. 2 písm. b) zákona č. 387/1996 Z. z.“ Z uvedeného však vyplýva, že ministerstvo práce sociálnych vecí a rodiny nepopiera tú skutočnosť, že uvedené riešenie sa **týchto občanov nepriaznivo dotklo**.

Okrem tejto skutočnosti vznikol v niektorých prípadoch aj problém **nezapočítania tejto doby ako doby náhradnej pre účely dôchodkového poistenia** najmä u občanov starších ako 25 rokov, do uvedeného veku možno považovať dobu štúdia, podľa predpisov o sociálnom zabezpečení (zákon č. 100/1988 Zb. o sociálnom zabezpečení v znení neskorších predpisov konkrétne ustanovenie § 9 ods. 1 písm. d) platných do 31. 12. 2003. Ani tu však nedošlo ku zhode právnych názorov s ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny.

Na základe vyššie uvedeného verejný ochranca práv zaslal predsedovi vlády SR v súlade s ustanovením § 19 ods. 3 zákona o verejnom ochrancovi práv **vyrozkumenie o nesúhlase** so stanoviskom Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR v danej veci a požiadal o riešenie uvedeného problému.

3.3. Postup vlády SR vo veci zistených porušení základných práv a slobôd, návrhy a odporúčania

Vláda SR vo veci uvedených dvoch právnych problémov dňa 31. augusta 2004 **zobrala na vedomie stanoviská dotknutých ministrov**. Stanoviská ministrov sú zhodné so stanoviskami zaslanými ministrami verejnému ochrancovi práv v priebehu riešenia veci.

Považujeme teda za vhodné upozorniť Národnú radu SR na daný stav a zväžiť **novelizáciu zákona o verejnom ochrancovi práv**, nakoľko nepovažujeme aj vzhľadom na nezávislé ústavné postavenie verejného ochrancu práv, ako aj ochranu základných práv a slobôd fyzických a právnických osôb, **aby „vláda bola na konci cesty za základnými právami a slobodami fyzických a právnických osôb“**.

Charakter slovenského verejného ochrancu práv je parlamentný. Myslíme si, že práve parlament má byť ten orgán, ktorý verejného ochrancu práv „patronuje“, ktorý ho má podržať vo vzťahu k výkonnej moci, k verejnej správe, ktorý mu pomáha presadzovať jeho odporúčania, ale ktorý aj prijíma jeho návrhy v prípade ich opodstatnenosti. Doterajšiu spoluprácu jednoznačne a nepochybne považujeme za korektnú a ústretovú. Najmä zo strany predsedu Národnej rady Slovenskej republiky a Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnosti a postavenie žien, ale i ďalších.

V tejto súvislosti opätovne zdôrazňujeme, že je potrebné sústrediť väčšiu pozornosť na **správanie sa predstaviteľov orgánov verejnej správy**, ktoré je v podnetoch neustále predmetom ostrej kritiky, najmä povýšenecké správanie, neochota, ľahostajnosť, nedodržiavanie etiky štátneho úradníka. Je potrebné zvážiť prijatie okrem existujúceho etického kódexu štátneho zamestnanca aj **etického kódexu úradníka verejnej správy** vôbec.

Musíme si uvedomiť, že verejná správa je tu pre občana, občanovi musí slúžiť, pretože je to služba pre neho.

Je nevyhnutné, aby nielen verejnosť, ale aj úradníci štátu si zvyšovali právne vedomie. V podnetov doručených verejnému ochrancovi práv je často namietaná nedostatočná odborná úroveň úradníkov. Nie je správne, ak pracovník orgánu verejnej správy neovláda ani základné princípy Ústavy SR, ako i ďalších právnych predpisov. Preto je potrebné klást' dôraz na neustále zvyšovanie kvalifikácie a prehĺbovanie vedomostí a znalostí pracovníkov vo verejnom sektore.

4. Významné podujatia verejného ochrancu práv plánované v roku 2004

Kancelária verejného ochrancu práv naďalej popri poskytovaní ochrany základným právam a slobodám bude klásť dôraz na komplexnú službu občanovi, poskytovať mu pomoc, odborne ho usmerňovať, kde a ako svoje práva môže uplatniť a pripomínať mu aj jeho povinnosti.

Medzi naše prioritné úlohy bude patriť aj snaha o odstraňovanie právnej nevedomosti formou právnej propagandy a osvety, ako aj kladenie dôrazu na zlepšenie komunikácie medzi občanom a štátom. Pri zistení, že orgány verejnej správy postupujú správne, považujeme za našu povinnosťou vysvetľovať podávateľovi podnetu, že postupovali v súlade s právom.

V neposlednom rade je naším zámerom rozvíjanie spolupráce s partnerskými inštitútmi krajín Európskej únie, preberanie skúseností na zlepšovanie našej ďalšej činnosti ako aj dôstojná reprezentácia Slovenskej republiky v zahraničí.

4.1. Plánované akcie vo vzťahu k samospráve

Verejný ochranca práv si na počiatku svojej činnosti predsavzal ísť za občanom, a tak verejný ochranca práv a jeho právnicki pravidelne prijímajú občanov v Trenčíne, Žiline, Dohňanoch, Veľkom Mederi, Banskej Bystrici a v Poprade. Dňa 1. októbra 2004 verejný ochranca práv otvára svoje **7 regionálne pôsobisko v meste Prešov**.

V spolupráci s mimovládnom organizáciou pripravuje Kancelária verejného ochrancu práv **Stretnutia verejného ochrancu práv s občanmi v regiónoch Slovenska**. Zámerom akcie sú návštevy obcí a miest s cieľom zvyšovania právneho vedomia vo vzťahu k ochrane základných práv a slobôd. Akcia začína na jeseň na východe Slovenska .

4.2. Vybrané podujatie vo vzťahu k orgánom štátnej správy

Vzhľadom na naše zistenia z podnetov fyzických a právnických osôb o porušovaní základných práv a slobôd, medzi ktorými prevažuje porušovanie čl. 48 ods.2 Ústavy SR, a to zbytočné prietahy v konaní, verejný ochranca práv usporadúva dňa 5. októbra 2004 **pracovné stretnutie s predsedami krajských súdov** za účelom jednotného uplatnenia ustanovení zákona o verejnom ochrancovi práv o spolupráci s orgánmi verejnej správy pod názvom „**Súčinnosť verejného ochrancu práv s predsedami súdov ako zástupcami orgánov štátnej správy**“. Výsledkom stretnutia by mal byť návrh možných opatrení na riešenie odstraňovania zbytočných prietahov zavinených súdom.

4.3. Významné plánované medzinárodné akcie za podpory mimovládnych organizácií

S cieľom nadviazania a prehĺbenia vzájomnej spolupráce ombudsmanských inštitúcií blízkyh nielen geografickým usporiadaním, ale aj historickým vývojom a aktuálnym dianím v medzinárodnom priestore verejný ochranca práv usporadúva „**Summit ombudsmanov krajín V4**“ v dňoch 20. až 22. októbra 2004 vo Vysokých Tatrách. Nosnou témou stretnutia bude pôsobnosť a kompetencie verejných ochrancov práv so zameraním najmä na ich činnosť po vstupe do Európskej únie, možnosti využitia mimoriadnych opravných prostriedkov verejným ochrancom práv v právnom systéme daného štátu, vzťah verejného ochrancu práv k ústavnému súdu, dohľad nad dodržiavaním práv a slobôd v ústavoch na výkon väzby a trestu odňatia slobody a spolupráca verejného ochrancu práv s mimovládnymi organizáciami. Cieľom je, aby závery stretnutia boli premietnuté do praktických opatrení i prípadných legislatívnych zmien. Verejný ochranca práv verí, že založí históriu pravidelných stretnutí k spoločným problémom ochrany základných práv a slobôd. Na organizačnom zabezpečení sa podieľa Slovensko-poľská spoločnosť pre priateľstvo, spoluprácu a dobré susedské vzťahy.

Za účasti predstaviteľov akademickej obce, štátnych inštitúcií, mimovládnych organizácií, odborníkov z oblasti práva a psychológie zaoberajúcich sa problematikou právnej úpravy postavenia dieťaťa, najmä vo vzťahu k uplatňovaniu **Dohovoru o právach dieťaťa** z právnej a psychologickej stránky organizuje verejný ochranca práv spolu

s Občianskym združením V & P **medzinárodnú konferenciu Dieťa v ohrození - XIII. ročník: „ Práva dieťaťa a ich ochrana“** dňa 10. novembra 2004. Výstupom konferencie bude zhodnotenie súčasného stavu v predmetnej oblasti v právnom systéme Slovenskej republiky.

4.4. Ďalšie propagačné podujatia

Pri príležitosti **Medzinárodného dňa ľudských práv** pripravuje Kancelária verejného ochrancu práv **prednášky na stredných školách** tematicky zamerané na problematiku ľudských práv, osobitne **práv dieťaťa**, neformálne stretnutia s obyvateľmi **Domovov tretieho veku** k téme praktického uplatňovania práva na **primerané hmotné zabezpečenie v starobe**. Cieľom akcie bude sprístupnenie informácií o činnosti verejného ochrancu práv, zvyšovanie právneho vedomia obyvateľov Slovenska v oblasti ľudských práv a orgánov ochrany práva, získanie spätnej väzby o aktuálnom povedomí danej problematiky z hľadiska vybraných kritérií.

V predvečer **Medzinárodného dňa ľudských práv** by Kancelária verejného ochrancu práv chcela zosumarizovať informácie z činnosti mimovládnych organizácií o praktickom dodržiavaní ľudských práva základných slobôd v Slovenskej republike so zameraním na **diskriminačné postupy voči minoritám**. Nakoľko verejný ochranca práv z doterajšej činnosti nemá poznatky o diskriminačných postupoch, ale laická verejnosť sa aktuálne danou otázkou častejšie zaoberá aj v medzinárodných súvislostiach, otvorí verejný ochranca práv danú problematiku na **Stretnutí verejného ochrancu práv s mimovládnymi organizáciami**.

Kancelária verejného ochrancu práv bude naďalej pokračovať v **propagačnej činnosti** o činnosti verejného ochrancu práv v Slovenskom rozhlase, publikovaním úspešne vybavených podnetov na tlačových konferenciách, v celoštátnych denníkoch, ponúkaním príbehov občanov o porušovaní základných práv a slobôd, ktorým verejný ochranca práv pomohol a môže pomôcť ďalším **médiám** so snahou zvýšiť právne vedomie občanov.

5. Zásady návrhu novelizácie zákona o verejnom ochrancovi práv

Činnosti verejného ochrancu práv a jeho kancelárie za dva a pol roka pôsobenia nového inštitútu v našej spoločnosti a štáte priniesla skúsenosti s uplatňovaním právnej úpravy, ktoré považujeme za dostačujúce na predložení návrhu **novelizácie zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv** v znení neskorších predpisov.

5.1. Zásady novelizácie zákona vo vzťahu k pôsobnosti verejného ochrancu práv

Verejný ochranca práv ako nezávislý orgán sa podieľa na ochrane základných práv a slobôd fyzických osôb a právnických osôb pri konaní, rozhodovaní alebo nečinnosti orgánov verejnej správy, ak je ich konanie, rozhodovanie alebo nečinnosť v rozpore s právnym poriadkom alebo princípmi demokratického a právneho štátu.

Vymedzenie pôsobnosti verejného ochrancu práv **len k základným právam a slobodám** sa na základe poznatkov z doterajšieho pôsobenia verejného ochrancu práv javí určitým spôsobom ako obmedzujúce, a tak ako už bolo skonštatované v predošlých správach o činnosti verejného ochrancu práv, opätovne navrhujeme **zväziť rozšírenie pôsobnosti verejného ochrancu práv na celú „maladministráciu“**.

Navrhujeme, aby sa verejný ochranca práv **podieľal na ochrane práv a slobôd** fyzických osôb a právnických osôb pri konaní, rozhodovaní alebo nečinnosti orgánov verejnej správy, ak je ich konanie, rozhodovanie alebo nečinnosť v rozpore s právnym poriadkom alebo princípmi demokratického a právneho štátu, **a tým prispieval k ochrane základných práv a slobôd**. Definíciu pôsobnosti upravuje však aj Ústava SR v čl. 151a ods. 1.

5.2. Zásady novelizácie zákona vo vzťahu k voľbe verejného ochrancu práv

Naše skúsenosti s preskúvaním a vybavovaním podnetov dokazujú, že vo väčšine prípadov ide o závažné právne kauzy, pri ktorých je nevyhnutná i opakovaná podrobná právna analýza a súčinnosť pri vybavovaní podnetov s dotknutými o predstaviteľmi orgánov verejnej správy, ktorí sú vzhľadom najmä na zistené porušenia základných práv a slobôd osobami s právnickým vzdelaním a odbornou právnou praxou a skúsenosťami. Preto aj vzhľadom na zahraničné skúsenosti navrhujeme doplniť medzi podmienky voliteľnosti za verejného ochrancu práv ukončené **vysokoškolské vzdelanie 2. stupňa právnickej fakulty**. Podmienky voliteľnosti upravuje však aj Ústava SR v čl. 151a ods. 2.

5.3. Zásady novelizácie zákona vo vzťahu k právnej ochrane fyzických a právnických osôb

V nadväznosti na navrhované rozšírenie pôsobnosti by bolo nutné upraviť, že na verejného ochrancu práv sa môže obrátiť každý, kto sa domnieva, že došlo k porušeniu **práv pri konaní....(vypustiť základných práv a slobôd)**.

Keďže zákon o verejnom ochrancovi práv umožňuje, aby sa na neho fyzické a právnické osoby obracali aj vo veci porušenia práv, ktoré sa nedotýkajú podávateľa podnetu, naše skúsenosti vyžadujú doplniť najmä vzhľadom na spracúvanie osobných údajov osoby o porušenie práv ktorej ide, **o písomný súhlas osoby, o ktorej porušenie základných práv a slobôd v danej veci ide, s preskúvaním podnetu alebo plnomocenstvo na zastupovanie. II. alternatívou** je obdobne ako v Českej republike doplniť medzi **dôvody odloženia** podnetu doplniť dôvod, že sa **podnet netýka osoby, ktorá ho podala**.

Vzhľadom na ustanovenia **zákona o ochrane osobných údajov** je potrebné do zákona o verejnom ochrancovi práv doplniť výpočet osobných údajov aj účel ich spracúvania, podmienky získavania, okruh dotknutých osôb, t.j. upraviť ustanovenie zákona o verejnom ochrancovi práv, týkajúce sa oprávnenia spracúvať osobné údaje podávateľov podnetov i osôb za ktoré bol podnet podaný inou osobou a to v **rozsahu všetkých osobných údajov, vrátane osobných údajov osobitnej kategórie, potrebných na riadne vybavenie podnetu**.

5.4. Zásady novelizácie zákona pri postupe pri vybavení podnetu

Verejný ochranca práv má zákonné oprávnenia aj vo vzťahu k **osobám držaným** v miestach, kde sa vykonáva väzba, trest odňatia slobody, disciplinárne tresty vojakov, ochranné liečenie, ochranná výchova, ústavné liečenie alebo ústavná výchova, alebo v cele policajného zaistenia. Tieto oprávnenia by mal verejný ochranca práv mať už **ak sa dôvodne domnieva**, že týchto miestach je nezákonne držaná osoba, nielen ako ustanovuje súčasné znenie, že ak je nezákonne držaná osoba.

Podľa zákona, ak verejný ochranca práv dospeje k záveru, že rozhodnutie orgánu verejnej správy je v rozpore so zákonom alebo s iným všeobecne záväzným právnym predpisom, **postúpi vec na vybavenie príslušnému prokurátorovi**. Bolo by vhodné ustanovenie doplniť **o možnosť nie povinnosť** postúpiť vec prokurátorovi, aby nedošlo k odňatiu možnosti verejnému ochrancovi práv zaoberať sa vecou v prípade, ak by rozhodnutie orgánu verejnej správy porušovalo základné práva a slobody, na ktorých ochrane sa verejný ochranca práv podieľa. Ďalej by bolo vhodné dané ustanovenie doplniť o možnosť odložiť podnet, v prípade, keď verejný ochranca práv zistí, že príslušná **prokuratúra už v danej veci začala konať**.

Ďalej navrhujeme, aby medzi **obligatórne dôvody odloženia** podnetu patrilo i to, že **vec prejednáva súd, alebo súd už vo veci rozhodol**.

Vzhľadom na vyššie uvedené by bolo medzi **fakultatívne dôvody odloženia** podnetu doplniť prípad, keď vo veci začala konať príslušná prokuratúra. Ďalej považujeme za vhodné doplniť ako fakultatívny dôvod odloženia, ak podávateľ oznámi, že netrvá na ďalšom riešení podnetu a v prípade, ak sa podnet netýka osoby, ktorá ho podala a nebolo predložené plnomocenstvo alebo súhlas osoby, ktorej sa vec týka (vzhľadom na uvedené v 5.3. ako II. alternatívu - ak sa podnet netýka osoby, ktorá ho podala.).

Zákon o verejnom ochrancovi práv pri opatreniach, ktoré verejný ochranca práv navrhne nesprávne používa pojmy v odôvodnení **rozhodnutia**. Vzhľadom na to, že verejný ochranca práv nemá rozhodovaciu právomoc je nevyhnutné nahradiť pojem rozhodnutia pojmami **vybavenia podnetu**.

Pri vybavovaní podnetu by bolo vhodné vzhľadom na nejednoznačnosť výkladu doplniť **špeciálne ustanovenie o oprávnení verejného ochrancu práv nahliadať do súdnych spisov** v rámci pôsobnosti vo vzťahu štátnej správe súdov a preskúmania zákonnosti držania osôb v miestach, kde sa vykonáva väzba, trest odňatia slobody, disciplinárne tresty vojakov, ochranné liečenie, ochranná výchova, ústavné liečenie alebo ústavná výchova, alebo v cele policajného zaistenia. Rovnako aj **špeciálne ustanovenie vo vzťahu k daňovým úradom**, ktoré by mali povinnosť plniť povinnosti podľa zákona o verejnom ochrancovi práv aj bez súhlasu dotknutej osoby. Oba problémy by bolo vhodné riešiť aj **novelizáciou právnej úpravy** o právomociach a povinnostiach dotknutých orgánov.

V praxi sa vyskytujú prípady, keď aj po prijatí podnetu nastanú dôvody odloženia podnetu resp. stanú sa známe takéto dôvody. Preto navrhujeme upraviť danú právnu úpravu tak, aby verejný ochranca práv mal možnosť **odložiť podnet aj po jeho prijatí na vybavenie**.

Za jeden z najdôležitejších považujeme návrh ustanoviť **povinnosť orgánov verejnej správy poskytovať informácie, vysvetlenia a stanoviská ku skutkovým a právnym otázkam verejnému ochrancovi do 20 dní od doručenia**. Nakoľko od rýchlosti poskytnutia potrebných podkladov závisí jeden z prioritných cieľov „rýchlosť služby pre občana“. Verejný ochranca práv mal skúsenosť, keď ministerstvo spravodlivosti mu zaslalo stanovisko až po roku a pol a to až po niekoľkých urgenciách.

Verejný ochranca práv má po zistení porušenia základných práv a slobôd **povinnosť navrhnúť opatrenia na odstránenie** uvedeného stavu. Navrhujeme povinnosť zmeniť na **možnosť, resp. požiadať orgán verejnej správy o návrh opatrení**, čomu zodpovedajú aj pozitívne skúsenosti, keď orgány verejnej správy vzhľadom na podrobné poznanie dôvodov daného stavu navrhujú komplexné opatrenia na predchádzanie danému stavu aj do budúcnosti nielen v danej veci. Je možné zákonné znenie doplniť tak, že medzi **návrhy opatrení** patrí najmä **začatie konania o preskúmanie rozhodnutia, úkonu alebo postupu, ak je možné ho začať z úradnej moci, ďalej vykonanie úkonov k odstráneniu nečinnosti, začatie disciplinárneho alebo obdobného konania, začatie trestného stíhania, priestupkového konania alebo konania za iný správny delikt alebo poskytnutie náhrady škody alebo uplatnenie nároku na náhradu škody**.

Za nedostatok zákona považujeme aj absenciu **oznámenia opatrení na odstránenie nedostatkov, ktoré verejný ochranca práv zistil** a vyrozumel o tom **nadriadený orgán** alebo **vládu SR**. Túto povinnosť má len orgán v konaní, rozhodovaní alebo nečinnosti ktorého verejný ochranca práv zistil porušenie základných práv a slobôd. Bolo by teda žiadúce stanoviť **maximálnu lehotu** napr. 20 dní od doručenia na oznámenie **opatrení na odstránenie porušovania základných práv a slobôd** nadriadeným orgánom verejnému ochrancovi práv.

Po uvedenej skúsenosti s odstúpením **riešenia nedostatkov** vláde SR však navrhujeme, aby „na konci cesty za základnými právami a slobodami“ **nebola vláda SR, ale Národná rada SR alebo ňou určený orgán (napr. príslušný výbor Národnej rady SR)**.

Medzi oprávnenia verejného ochrancu práv doporučujeme doplniť **oprávnenie zúčastniť sa schôdze Národnej rady SR**, ak prejednáva veci týkajúce sa jeho pôsobnosti, aj ak schôdza alebo jej časť bolo vyhlásená za neverejnú. Ak verejný ochranca práv požiada o slovo bude mu udelené. Rovnaká je právna úprava v Českej republike.

5.5. Návrh novelizácie zákona vo vzťahu k ustanoveniu o súčinnosti verejného ochrancu práv

Zákon verejnému ochrancovi práv ukladá povinnosť **pri výkone svojej pôsobnosti spolupracovať s príslušnými orgánmi verejnej správy, prokuratúry, s nadáciami, občianskymi združeniami, stavovskými organizáciami, občianskymi iniciatívami a ďalšími subjektami pôsobiacimi v oblasti ochrany základných práv a slobôd**. Spolupráca s nadáciami, občianskymi združeniami, stavovskými organizáciami, občianskymi iniciatívami a ďalšími subjektami pôsobiacimi v oblasti ochrany základných práv a slobôd **nie je možná pri výkone pôsobnosti verejného ochrancu práv**. Táto je možná a aj žiadúca v oblasti **zvyšovania právneho vedomia občanov**, v propagačnej činnosti. Pokiaľ tieto inštitúcie majú vedomosti o porušovaní základných práv a slobôd, ktoré by oznámili verejnému ochrancovi práv, stávajú sa podávateľmi podnetu a zodpovednosť za vybavenie vecí má verejný ochranca práv.

